

MUHASHO WA PFUNZO WA GAUTENG

MULINGO WA TSHITFIKHEITI TSHA MA?IRIKI

**TSHIVEN? A LUAMBO LWA ?AMUNI
BAMMBIRI LA VHURARU
GIREIDI YO LINGANELAHO**

POSSIBLE ANSWERS OCT / NOV 2006

MBUDZISO 1

**KHIRAITHERIA YAU LINGA YA MA?WALWA MALAPFU KHIRAITHERIA
(CRITERIA) YA U LINGA: ZWA U SUMBEDZA KUSHUMELE (PERFORMANCE
INDICATOR)**

1 U ?isendeka kha ?hoho ya mafhu- ngo. Zwi nyanyulaho na ?hu?huwedzo.	Levele 4 Zwo bva tsho?he kha ?hoho ya mafhungo- Vhungomu ha mafungo a vhu elani na mbudziso	Levele 3 Zwi kwa-manyana ?hoho ya mafungo. A zwi ?u?uli dzangalelo. A huna vhukoni u ?isikela maipfi	Levele 2 Zwo disendeka nga maan?a kha ?hoho ya mafhu- ngo. Hu na vhukoni ha u sika.	Levele 1 Zwo ?isendeka nga maan?a kha ?hoho ya mafungo na vhukoni vhu mangadzaho vhukuma.
U Lingwa (5)	1	2	3 – 4	5
2 U pele?a/ mupele?o Kushumisele kwa vhudi kwa luambo u ?idina	Levele 4 U kundelwa u pele?a maipfi o?he. U shumisa maipfi nga n?ila i songo fanelaho. A huna u ?idina.	Levele 3 U kundelwa u shumisa mupele?o na u balelwa u shumisa Luambo nga n?ila yo ?ambaho	Levele 2 Vhukhaki ha mupele?o na u swaya luambo lwo kunaho vhukhaki ndi vhu?uku.	Levele 1 Vhukhaki vhu- ?uku ha mupele?o. Kushumisele kwa luambo lwo ku- naho. Zwi na ndeme na u nyanyula nga maan?a u ?idinesa
U Lingwa (6)	1	2 – 3	4 – 5	6
3 Tshivhumbeo tsha maanea na kushumiselwa kwa luambo	Levele 4 Maanea a sa nyauli kushumise- le kwa luambo a ku pfali.	Levele 3 Maanea a songo fhelelaho. Maanea ane a vha na vhukhaki vhu sa pfali nga ngomu mafungo?i.	Levele 2 Maanea ane a vha o fhelelaho kushumisele kwa maanea u ya nga u fhambanana na u shumisa luambo nga n?ila yavhu?i.	Levele 1 U pfesesana na mashumisele avhu?i a maanea u ya nga u fhamba nana. Zwi na tshirunzi-Luambo lwo shumiswa nga n?ila yo nakaho na u pfala zwavhu?i hu si na vhukhaki.
U Lingwa (9)	1 – 2	3 – 4	5 – 6	7 – 8

4 Dzindimana	Level 4 Maanea o ?angananaho ane ha ngo khethea- nywa nga dzindima. A huna mathomo na magumo mbonalelo ya mihumbulo yo ?anganyiswa	Level 3 Hu na ndunzhe- ndunzhe ya mafhungo vhukati ha ?hoho ya mafhungo na dzindima fhedzi zwi songo tou fhelela zwavhu?i. Mathomele vhukati na mafhedziselo zwi a vhonala-u tevhokana ha mafhungo zwi a ?isumbedza uri hu na dzindima.	Level 2 Hu vhonala u vho- fhekana vhukati ha ?hoho ya mafhungo na dzindima dzo fhambanaho. U ?umana ha ?hoho ya mafhungo a zwo ngo tou fhelela zwavhu?i. Mathomele, vhukati na mafhedziselo zwi a vhonala u tevheleana hu sumbedza uri hu na dzindima.	Level 1 Ndima dzi a vhonala nga maan?a u ya nga u fhambanana. Hu na ndunzhendunzhe vhukati na ?hoho ya maanea ha dovha ha vhana u ?umekana vhukati ha dzindima. Mathomo, vhukati na mafhedziselo zwi na u tevhokana na u ?umana.
U Lingwa (5)	1	2	3 – 4	5
5 Zwi re ngomu mathomele	Level 4 A huna mathomele	Level 3 Mathomele ane a si nyanyule	Level 2 Mathomele mapfufhi a nyanyulaho.	Level 1 Mathomele o livhanywa na ?hoho na u kokodza ma?o na mihumbulo.
U Lingwa (3)	0	1	2	3
6 Mutumbu	Level 4 Mathomele o ?angananaho a sa pfeseseiho.	Level 3 Mafhungo a sa ?umani ha nya nyuli	Level 2 O lingedza nga maan?a u ?umanyisa mafhungo awe.	Level 1 Mafhungo o ?ume- kanywa na u tevhokanywa zwavhu?i zwi ?u?ulaho dzangalelo
U Lingwa (10)	1 – 3	4 – 5	6 – 7	8 – 10
7 Mafhedziselo	Level 4 A hu na mafhedziselo	Level 3 Mafhedziselo a sa pfeseseiho	Level 2 Mafhedziselo a hone ha tou nyanyulesa	Level 1 Mafhedziselo o teaho.
U Lingwa 3	0	1	2	3

Gumofulu: [40]

NB: Gumofulu wa maraga (total marks)
Luambo lwa ?amuni (Primary Language)

$$HG: 40 + 40 = \frac{80}{2} = 40$$

$$SG: 25 + 25 = \frac{50}{2} = 25$$

MBUDZISO 2

**TSHIVEN? A LUAMBO LWA ? AMUNI NA LWAVHUVHILI
(TSHIVENDA PRIMARY AND SECONDARY LANGUAGE HG & SG)**

1. Zwi tevhelaho zwo luga: A?iresi mathomele mafhedzisele	LEVELE 4 Vhukhakhi vhunzhi, u ?hukhula maipfi na u didina. A?iresi, khoundu a huna kana mathomele na mafhedziselo zwi songo teaho.	LEVELE 3 Vhukhakhi vhu?uku fhedzi hunwe vho ?umukanya maipfi na u di dina. A?iresi, khoundu na uri a huna thoho ya maffungo, mathomo na magumo a songo teaho.	LEVELE 2 U ?umukanya maipfi na u ?idina kha a?iresi ho pfukiwa mutaladzi na hu songo teaho. Vhukhakhi ha ma?ederedanzi na mafhedzi-seloni.	LEVELE 1 100% kha zwo fanelaho. Tshivhumbeo tsha vhu?i tsha bammbiri u tevhe dza ?ho?ea dzi ?o?eaho zwo?he.
U Lingwa (3)	1 – 2	1	2	3
2. Tshivhumbeo tsha vhu?i tsha vhurifhi ha vhukohani na ha tshiofosi.	LEVELE 4 Vhurifhi ha vhukonani ho ?walwa sa ha tshiofisi kana ha tshiofisi sa ha vhukonani.	LEVELE 3 Vhurifhi ha tshiofisi vhuna vhukhakhi na u ?ahela nyana.	LEVELE 2 Kushumisele kwa tshi-vhumbeo tsha vhu?i hu si na vhukhakhi vhunzhi.	LEVELE 1 Huna 100% ya tshivhumbeo tsho teaho, ho tevhedzwa ?ho?ea dzo?he dzo teaho.
U Lingwa (2)	1 – 2	1	1 – 2	2
3. Luambo na tshitaela. Thouni regisi?ara na dzindima / phara uya nga u tevhekana hadzo	LEVELE 4 Thouni i si yone ine ya nea tshivhumbeo tsho vhifhaho tshi sa nyanyuli. Mathomele na mafhedziselo a zwo ngo khethekanya.	LEVELE 3 Ho lingedzwa u ita zwone. Maanea a si na ndunzhe-ndunzhe ho lingedzwa u shumisa dzindima fhedzi a zwo ngo fhelela.	LEVELE 2 Luambo na tshitaela ndi zwone ho swikelwa ndivho khulwane, mafhedziselo ndi a vhu?i maanea o fhelelaho maanea o fhamba naho, ho shumiswa na zwitaela zwa luambo zwo fhambanaho. Kha dzindima dzo fhambanaho.	LEVELE 1 Tshitaili regisi?ara na dikishini zwo shumiswa zwa vhudi nahone ho swikelelwa tshipikwa tshihulwane. Ma?walwa nga u fhambana hao. Luambo lwo?a- mbaho lu sina vhukhakhi khalwo.
U Lingwa				
HG: 10 SG: 8	2 1 – 2	3 – 5 3 – 4	6 – 8 5 – 6	9 – 10 7 - 8

4. U tevhela ha ?hoho ya mafhungo	LEVELE 4 U tevhedzwa ha ?hoho ya mafhungo a hu ho	LEVELE 3 Ho kwamiwa nyana ?hoho ya mafhungo	LEVELE 2 Ho kwamiwa ?hoho ya mafhungo na n?ivho i hone nyana	LEVELE 1 Vhungomu ho?he ho kwama ?hoho ya mafhungo zwi avhu?i.
U Lingwa HG: (5) SG: (7)	1 1	2 2-3	3-4 4-5	5 6-7
			GUMOFULU	HG: 20 SG: 15

MBUDZISO 3

KHIRAITHERIA YA U LINGA YA ZWIPIDA ZWIPFUFHI ZWA TSHIVEN? A LUAMBO LWA ? AMUNI NA LUAMBO LWA VHUVHILI (PRIMARY AND SECONDARY LANGUAGE HG AND SG)

(Dziolayani, nothisi, muvhigo, memorandamu, Adzhenda, maambiwa a mu?angano, nganeavhutshilo ya mufu, khungedzelo na dziburontsha)

1. Tshivhumbeo tsha vhu?i	LEVELE 4 A hongo tevhedzwa tshivhumbeo tshavhu?i	LEVELE 3 Ho tevhedzwa tshivhumbeo nyana	LEVELE 2 Ho tevhedzwa tshivhumbeo	LEVELE 1 Tshivhumbeo tsho tevhedzwa zwavhu?ivhu?i
U Lingwa (6)	1	2-3	4-5	6
2. Ho tevhedzwa ?hoho ya mafhungo	LEVELE 4 A zwi elani na zwi ?o?eaho ho bviwa tsho?he nn?a ha ?hoho, zwi re ngomu a si zwi no ?o?ea	LEVELE 3 Ho kwamiwa ?hoho ya mafhungo. Hu na ndovhololo na u mona-mona fhethu nthihi nahone hu so ngo swikelelwa ?ho?ea.	LEVELE 2 Ho swikelelwa hoea dzo teaho. Ndivho khulwawe yo ?isendeka kha ?hoho ya mafhungo. Zwi na mitshelo yavhu?i.	LEVELE 1 Ho tevhe dzwa ?hoho ya mafhungo zwa vhu?i. Vhungo mu ndi hu ?o?eaho. Ho swikelelwa ?ho ?ea zwavhu?i- vhu?i.
U Lingwa HG: 4 SG: 6	1 1	2 2	3 3-4	4 5-6
1. Thouni ine ya ?o?ea	LEVELE 4 Thouni ine i si vhe yone	LEVELE 3 Thouni ine i si vhe yone zwi ?uku- ?uku	LEVELE 2 Thouni ?o?eaho	LEVELE 1 Thouni ine ya ?o?ea zwa vhu- kumakuma
U Lingwa HG: (10) SG: (8)	2 1-2	3-5 3-4	6-8 5-6	9-10 7-8
			GUMOFULO:	HG: 50 SG: 30

**KHIRAITHERIA YA U LINGA YA ZWIPIDA ZWIPFUFHI
LUAMBO LWA ? AMUNI NA LUAMBO LWA VHUVHILI
(PRIMARY AND SECONDARY LANGUAGE HG AND SG)**

(Dzifekisi, memorandamu, dzi i-meili, milaedza, khungedzelo, dziphosi?ara na u ?adza dzifomo)

1. Tshivhumbeo tsho teaho	LEVELE 4 A hongo tevhedzwa tshivhumbeo tsho teaho.	LEVELE 3 Ho tevhedzwa nyana tshivhumbeo	LEVELE 2 Ho tevhelwa tshivhumbeo.	LEVELE 1 Tshivhumbeo tsho tevhedzwa nga maan?a.
U Lingwa (2)	1 – 2	1	1 – 2	2
1. Thouni yavhudi tshitaela, regisi?ara na ditshini ya tshivhumbeo	LEVELE 4 Thouni ine i si vhe yone na tshivhumbeo tshi sa nyauli	LEVELE 3 Thouni i si yone zwi?uku, ma?walwa a si ngo fhelelaho, hu monamonwa fhethu huthihi	LEVELE 2 Thouni i ?o?eaho ma?waiwa o shumi swa nga u fha-mbanana hao.	LEVELE 1 Thouni ndi yone yone, ma?walwa o?he o shumi-swa zwavhu?i a hu na vhukhakhhi ngauri ho shumiswa luambo lwo ?ambaho.
U Lingwa (5)	1	2	3 – 4	5
1. Ho tevehedzwa ?hoho ya mafhungo na vhulapfu ha ??walo ?ipfufhi	LEVELE 4 Ho bviwa vhukuma kha ?hoho ya mafhungo nahone zwo lapfesa.	LEVELE 3 Ho kwamiwa ?hoho ya mafhungo fhedzi a ho ngo swikelelwa tshipikwa tshihulwane	LEVELE 2 Ho tevhe dzwa ?hoho ya mafhungo nahone ho swikelelwa tshipikwa tshihulwane	LEVELE 1 Ho tevhedzwa ?hoho ya mafhungo zwavhu?i nga maan?a.
U Lingwa (3)	½	1	2	3
				GUMOFULU: 10

KHETHEKANYO YA C
NGANO

MBUDZISO 4

- 4.1 4.1.1. Muanewa – Muhali
Muanewa – Muvhi
Muanewa – Murwelaho?he (3)
- 4.1.2 Uri vhatu vha kone u pfesesana.
Uri vhatu vha ?ivhe zwithu zwe vha vha vha sa koni u zwi pfesesa.
Uri vhatu vha ?ivhe nga ?ivhazwakale la lushaka lwonolwo. (6)
- 4.1.3 Vhusiku/ nga madekwana. Hu vha hu tshi khou dzedziwa. (2)
- 4.1.4 (a) Musi mubebi a tshi khou imelela ?wana wawe. (2)
(b) Arali muthu a na tshawe u fanela u fha-vho vha?we. (2)
(c) Muthu mu?we na mu?we u a kona u ita zwivhuya. (2)
(d) Musi muthu a sa ?o?i u amba zwiphiri zwawe. (2)
- 4.1.5 Maidioma a ambwa tshifhinga tsho?he ngeno thai dzi tshi itwa vhusiku
hu tshi khou dzedzwa.
Maidioma a na mushumo kha luambo ngeno thai dzi mutambo wa
vhana. (4)
- 4.1.6 Vhabvumbedzwa vha matsilu.
U ?avhanya u fhurwa / vha sa koni u ?i ambela. (3)
- 4.1.7 Muthu a songo vha na tse?a. (2)
-Muthu ho ngo tea u tenda tshi?we na tshi?we ngauri zwi wedza
khomboni. (2)
- [30]**
- 4.2 Ngoma-lungundu ndi ngoma ya vhadzimu.
Yo vha i tshi ofhiwa nga maan?a.
Yo vha i ngoma ya Vhasenzi.
Vho bva nayo Matongoni thungo ya Devhula.
Vho ?a vha dzula nayo Ven?a.
Ngoma iyo yo vha i tshi vhone nga Tshifhe na khosi fhedzi.
Yo vha i tshi ri u lila, vhatu vho?he vha wa nga zwifha?uwo, ha pfala u
luvha.
- Mulidzi wayo o vha a tshifhe fhedzi na khosi yo vha i tshi zwa i pfamoni
tsini na thavha, ha pfala mubvumo une nga wa wa mvula ha mbo ?i vha na
makole matswu-matswu na zwenezwo.
Yo vha i tshi kaidza vhatu kha zwithu zwi si zwavhu?i.
Ya dovha ya ri arali vha sa pfi i ?o vha fhedza vho?he ya vha vhulaha.
Vhalemba vhone a vho ngo fa ngauri vho vha vha a pfa zwine vha khou
kaidzwa vha zwi tevhela.

Ho vha hu si na na muthu na muthihi wea vha a tshi nga lavhelesa ngoma iyo nga nn?a ha tshifhe na khosi.

Musi ? wali a tshi ?o?a u zwa o vha a tshi shumisa ngoma iyi.

[30]

MBUDZISO 5

- 5.1 5.1.1 Ndi ngauri vha fwa nga mulandu wa u sa vha na mabambiri a vhengele e vha vha vho fhana. (2)
- 5.1.2 Vho-Mutengwe vho wana vhengele avho murahu Vho-? embe vha tibwa nga mulandu. (2)
- 5.1.3 Arali wa khakhela mu?we na iwe a zwi nga u nakeli/ u fhulufhela muthu a si zwavhu?i/u tshi renga tshithu ?o?a ?ho?ea dzo?he. (4)
- 5.1.4 U funesa tshelede.
U tswa mu?avha.
U ita khombo nga goloi hu si he a runway hone. (6)
- 5.1.5 U funana na Muhanelwa.
U swika hune a pfesesa thaidzo ya u sa a tshikoloni.
U dzhenisa Muhanelwa tshikolo.
Muhanelwa u ya mu shandukela muso o fhedza tshikolo.
U fhedza nga u malwa nga Ma?avha Ralishivha. (5)
- 5.1.6 U tswa mbudzi. (1)
Vhusiku. (1)
- 5.1.7 Vho-Ma?ange. (1)
- 5.1.8 U sa buletshedza zwine ra khou ya u ?angana nazwo.
I tea u kunga muvhali. (4)
- 5.1.9 Vha shavha uri mazwifhi avho a ?o wanala.
Vha shavha uri zwi ?o wanuluswa uri goloi a yo ngo tshinyala.
Vho shavha goloi i nga ?anvhanya ya wanala kha we ya hiriswa khae, (4)
a vho ?o?a tshelede yawe murahu. [30]
- 5.2 Rudzani o e?ela u pfa u lila ha mbudzi.
O mbo ?i vuwa vhulaloni hawe.
U vhona mbudzi dzo bveta nn?a nahone nthihi i siho, Matsangaluwa.
O mbo ?i tevhela hune mbudzi ya khou lila hone.
U vhona muthu o faraho ludzi lwo vho fhaho mbudzi.
U swika hune a lalela uri a vhona uyu muthu.

U swika hune a fara uyo muthu a thoma u mu rwa.
 Vho-Gwedugwedu vha mbo a mbulula zwo?he musi vha tshi khou rwiwa.
 Vho-Ma?ange vha tshi swika vho wana mu?hannga a tshi khou vha
 likita/rwa.
 Vho-Gwedugwedu vho vha vho rwiwa lwe vha vha isala vhukuma.
 Vho fhedza nga u vuwa sibadela.

Rudzani a tshi livha hayani u wana i?a mbudzi ye ya vha yo tswiwa i
 dangani.
 Mbudzi yo ponyoka tshifhinga tsha musi hu tshi khou lwiwa.
 Mafhungo o?he o vhwigwa mapholisani.
 Vho-Gwedugwedu vha tibwa nga mulandu.
 Vho-Gwedugwedu vho tswa mbudzi muhumbulo u wa u i ?havha fhedzi a
 vho ngo tsha ?a na ?ama ya i?a mbudzi.

[30]

GUMOFULU: 120